

fiski til Bretlands undir krignum, um tað aftur skal verða talan um »kontingentering«.

Of henda »kontingentering« verður at fara ella ikki fara fram og falla okkum nógv ella lítið í lut, annaðhvørt vit seta kross fyri loysing ella fyri ríkisstjórnaruppskotinum.

Undir samráðingunum í London

vóru teir dansku umbodsmenninir eisini ógvuliga greiðir og fastir í at taka støðu saman við Føroyingum um at *krevja okkara kriggstíðarsølu av ferskum fiski lagda til grund fyri okkara framtíðarsølu.*

Tað er okkum til minkingar at nokta henda sannleika.

Á Tvøroyri, 27.-8. 1946.

P. M. Dam.

Hvussu stendur til við føroyskum máli?

Teir, sum vóru við í tí tíðarskeiðinum, tá ið føroyskt mál kom undan sum skriftmál, hava mangan látið væl at tí framburði, málinum hevur verið fyri síðan ta tíð.

Teir ávísar, hvussu illa státt var tá. Eingin lestur var á føroyskum, ikki var eitt bræv sett saman á móðurmálinum, ikki var tað lisið og lært í skúlunum. Sama kunna teir siga, sum nú eru á miðjum aldri. Teir dugdu knappliga at lesa tað, fyrrrenn teir vóru tilkomnir. Tað var so frætt komið inn um skúlagátt, at tí untist ein tími um vikuna, og hann varð nýttur sjálvandi til lestur. At skriva tað var ikki boðið til, fjøldin fór úr barnaskúlanum og var illa før fyri at stava seg íggjnum tekstina í einari vanligari lesibók.

So ein, sum fer at meta ta tíðina og nútíðina saman, má láta væl at. Nú er rættiliga fitt komið av bókum, bløðini verða mest skrivað á føroyskum máli, í skúlanum hevur tað fingið fleiri timar um vikuna, og flestu fólk — serliga ungfolkið — munnu mest nýta føroyskt mál, tá ið tey skriva sína millum. Saman um tikið so kann verða sagt, at nú er tað komið úr horninum og fram til borðið at standa.

So státt kann vera givið teimum eldru rætt í, at her er framburður at merkja, og tí kundi verið orsökir til at sláa okkum til tols og hildið uppat at fýlast.

Men fara vit at kanna gjølla, so mugu vit siga, at vit hava ongur orsökir til at sláa okkum til tols og halda uppat at fýlast og finnast at.

Framburður hesum viðvikjandi hevur verið í ymsum ferum, men vit kunna siga, at afturgonga hevur verið at kenna í øðrum, og taka vit okkum ikki øll um reiggj, so verður afturgongan sterri. Tí hóast sigast kann, at føroyskt mál í skrift hevur vunnið fram á seinastu árum millum Føroyingar, og at tað hjá nógvum, er komið í rættiliga fasta legu skrivliga, so er talumálið so nógv versna og í afturgongu, at tað er vert at geva gætur. Ur talumálinum skal skriftmálið fáa sín styrka og sína kraft, og tá ið talumálið avlagast og skilur seg heilt frá skriftmálinum, verður hetta seinra at endanum

sum eitt gamalt plagg, ið ikki hóskar honum, ið ber tað.

Hetta afturstigið í málinum manna millum, tá ið tað verður talað, er langt síðan ikomið. Tað var ein fragd mangan at lurta eftir tí eldra slektaliðinum, ið lítið hevði gingið í skúla ella fingist við modernaðan bókaletur, hvussu vakurt og reint mál tey tosaðu. Ikki bara tey gomlu rámandi orðini, sum mong av okkum gerast meiri og meiri ókunnig við, men hesin stásiligi málbúnaðin og hetta greiða orðalagið, ið sat so væl, at ein skuldi hildið hin talandi hevði gingið í skúla at læra talukynstur.

Orsøkirnar til hetta afturstigið eru lættar at greiða. Hitt yngra slektaliðið fekk reglubundnan skúla, har allar bækur vóru á øðrum máli enn hetta, tosað varð heima. Kunneikin at lesa hetta fremminda málið øktist, og bókmentirnar uttan ifrá fóru meiri at koma millum manna.

Tað var í hesum føri nettupp so lætt at leggja til merkis, at serliga maðurin, ið lærduð hevði fingið og fekkst við at lesa útlendsk bløð og útlendskar bókmentir, var ringastur at tosa stítt egna mál.

Aftur at lestrinum kom eisini ferðingin til útlandið. Tey, ið fóru burtur, fóru ofta málsliga av fótum beinan vegin, og tá ið tey komu aftur, tosaðu tey eitt hálvbrotið mál, ið mangan kundi vera ringt hjá heima fólkinum í fyrstani at skilja.

Hitt eldra fólkid har, aftur imóti hevði ongan skúla uttan heima skúlan. Tey lurtaðu eftir og dugdu kvæðini, sagnirnar og ævintýrin. Sjálvandi var hin religiøsi lesturin á danskum máli, og prestarnir tosaðu danskt; men tað rein ikki so nógv við, at tað evnadi at avlaga hitt føroyska málið, sum varð styrkt og røkt av hesum gamla skaldskapinum, hoyrdu var í heiminum. Aftur at hesum kom eisini ein so merkiligur sansur — at tala rætt og reint. Tey gomlu høvdu nógv betri oyra fyri góðum og rættum máli enn vit nú. Tey settu at børnunum, tá ið tey málboru seg skeivt. Tað hoyrði til uppvenjing í føroyskum heimum at læra at tala reint og rætt. Nú hava tey eldru fragd av at tosa tvætut barnatal við síni børn.

Tað er tí harðliga fyri neyðini

at átala ta hugsan, at vit hava vunnið. so óført, bara vit hava fingið eitt skriftmál, og fólk nú kanska yvirhøvdur kenna málreglurnar og duga at málbera seg í skrift hópin væl — tað er oftast so, at ein sum kann málbera seg væl skrivliga er heilt burtur av leið, tá ið hann fer at tosa.

Her verður, eins og verið hevur, at standa eitt málstrið, um ikki okkara mál skal missa sín fyndiga form og sín forna kraftleika.

Ongantið meira enn nú, ið fløðir inn á okkum alskyns lestur og eina mest útlendskt útvarp við sínum tíðindum, ið frásægd vera so at siga í sama sniði, sum tey vórðu hoyrd, stendur á okkum øllum at varðveita málið og byggja tað upp, tað ið eisini menninir, ið á fyrstan tað skaptu skriftmálið, høvdu sum fremsta mál í stevnuskrá síni.

Í hesum starvi stendur sjálvandi skúlin á odda, barnaskúlin eins og framhaldsskúlin. Men skúlin er illa fyribúgvinn. Fáar og ongur lærubækur eru á móðurmálinum, og sum ofta er sagt, er tað hin versta málspilla, tá ið næmingurin skal munnliga fara at umseta tað til stítt egna mál, sum hann las á fremmendum máli. Takið er tí her at stremba imóti at fáa góðar, hóskandi lærubækur á føroyskum máli.

Men skúlin er ikki einsamallur um at hava ábyrgdina fyri, at okkara mál verður at varðveitast í hampiligum skapi. Øll eiga at hava ans fyri málrokt, og serliga tey, ið nýta málið nógv í talu og í skrift.

Røðarar, ið nýta føroyskt mál, eru ikki at rósa fyri at málbera seg væl og fyndiga. Aloftast eru tað teir, ið ringast spilla málið. Viðhvørt kunna menn málbera seg so, at teir vekja látur millum áhoyrarar. Tað kemur manga ferðina ein hugsan til orða, at talan skal vera so, at øll skulu skilja hana. Tí leggur røðarin dent á at nýta eitt avlagið talumál, sum vanskeplar tað evni, hann talar um. Slíkir menn skuldu vitað tað, at tiltikinir røðarar til allar tíðir og um allan heim hava lagt seg eftir málbúnaðinum: at frambæra sína røðu í einum vøkrum formi og nýta tað besta orðalagið, hann kann finna. Tað er mál og stíllur, sum eiga hin størsta partin í teimum heimsgitnastu verkum bæði religiøsum og verðaldarligum.

Eitt mál er fólksins sál og dýrasta eyðkeni. Verður tað kryplað og doyrt, er eisini fólkid deytt og tess søga úti.

Stoypiarbeiði.

Í 1¹/₂ mánað kunna nakrir arbeidsmenn fáa arbeiði uppá stoyping av einum húsum. Um nakar hevur hug at koma og arbeiða, verður hann biðin sum skjótast at venda sær til skrivstovuna.

Inspektørurin.

Viðan ella trongan búrátt?

Hann, ið er innigirdur, livir í ófrælsom korum. Tað ræður tíðum, at okkara bú- og arbeiðsrættur røkkur so víða sum gjørligt.

Jú longri bog bú- og arbeiðsrætturin hevur, tess sterri frælsi fyri hin einstaka mannin.

Ein av grundhugsjónunum hjá javnaðarmonnum kring heim er tí at víðka bú- og arbeiðstættin hjá teirri einstaku menniskjuni at rækka kring allan heim.

Tá ið nú talan er um fjá Føroyingum at taka støðu til, annaðhvørt teir og teirra komandi ættarlið einans skulu hava bú- og virkisrætt her á hesum fáu og smáu oyggjum, ella teir skulu koma at hava felags bú- og arbeiðsrætt saman við 4 milliónum, kemst tað nær fyri, at tann, ið unnir sær og eftirmønnum sínum víðast móguligar lívsræsur, má vera imóti loysing, imóti at skilja okkum úr felags bú- og arbeiðsrættindum, sum vit hava haft saman við Dønnum.

Fáa vit fult heimaræði, hvat ið eg vænti vit fáa við víðari samráðingum við Danir, er tað avgjørt skerjan av lívsfrælsinum at taka loysing og treingja okkara bú- og arbeiðsfrælsi til einans at rækka til hesar smáu og fáu oyggjar.

Hendan skerjan, ið goymist í loysingini, er kanska tað mesta og tað avgerandi fyri hin ikki bara fyri seg, men eisini fyri eftirkomarnar hugsandi, sum ikki vil vera við til hin 14. september at seta kross fyri loysing.

Á Tvøroyri, 27/8 -46.

P. M. Dam.

Lýsing

1. september í ár kemur í gildi í Bretlandi reglugerð hvareftir innflutningsgjald uppá 10 prosent verður at rinda av øllum ísfiski frá fremmandum skipum. Innflutningsgjaldi fyri kalva er tó enn óbroytt.

Tórshavn, 26. august 1946.

Útflutningsnevndin.

FØROYA BRUNATRYGGING

Hús - innbúgv - vøkur - verða tryggjað.

Skrivstovan er opin frá kl. 10-1 og 3-5.

Leygardag

- - 10-2.

Telf. 372.

Tit fáa

bestu málingina hjá okkum.

M. P. Jacobsens mláarabúð.